

IRODALOM.

A magyar kereskedelmi jog kézikönyve Irta. Dr. Nagy Ferencz budapesti egyet. tanár. II. füzet. Szerző új kiadásu munkájának I. füzetét mult évi 9. számunkban méltattuk és a munka részletes ismertetését és bírálatát akkorra tartottuk fen, midőn a teljes munka megjelenni fog. A hozzánk most beküldött II. füzetből mutatvány gyanánt közöljük a következő részletet:

A szövetkezetek fogalma és jellege. A szövetkezetek keletkezése és további kifejlődése a nagy- és kisiparnak a legújabb időben mindinkább nagyobbodó ellentétében, egymásközi küzdelmében találja alapját. Ezen oly aránytalan erőkkel folytatott küzdelemben a munka teljes elnyomástól, a kisipar a végveszélytől fokozott állami gyámolítás mellett csakis kellő szervezet, egyesülés által mentheti meg magát; tehát ugyanazon módon és ugyanazon eszközzel, mely a tőkét és nagyipart épen oly félelmetes hatalomra emelte; s ezen nagy gazdasági és társadalmi feladatot teljesíteni: a munkás, kisiparos és kisbirtokos osztály jólétének fokozását előmozdítani vannak hivatva, egyéb törekvő egyesületek mellett a szövetkezetek. A szövetkezetek ehhez képest lényegesen más gazdasági szereppel bírnak, mint azon keresk. társaságok, melyekkel eddig foglalkoztunk. Az egyesülés vezéreszméje a szövetkezeteknél nem annyira az erőfokozás oly célból, hogy nagyobb vállalatokat lehessen életbe léptetni és nagyobb hasznokat elérni; hanem inkább az, hogy az elszigeteltségükben tehetetlen erők egyáltalában érvényesülhessenek, fenntartassanak és megvédessenek, azaz: az önvédelem, önfenntartás, önszegély. Míg továbbá az eddig ismertett keresk. társaságoknál az egyes tagok kész tőkével vagy meglevő hitelével lépnek a társaságba s ezen így egyesült tőke és hitel nyereszkedésre, szerzésre indul: addig a szövetkezeteknél az egyesek rendszerint sem számbavehető kész tőkével, sem meglevő hitelezővel nem járulhatnak a társasághoz, hanem a társaság a legszorosabb értelemben személyes alapon nyugszik, igazi személyegyesület, mely az egyes tagoktól kész tőkét és hitelt nemcsak nem kap, hanem épen megfordítva arra szolgál, hogy tőle és általa tőkét és hitelt az egyes tagok kapjanak.

A K. T. szövetkezet alatt meg nem határozott számú tagokból álló oly társaságot ért, mely tagjai hitelének, keresetének vagy gazdálkodásának közös üzletkezelés mellett, illetőleg a kölcsönösség alapján előmozdítására alakul (K. T. 228. §.) Utóbbi két kellék: a közös üzletkezelés és a kölcsönösség a többi kereskedelmi társaságnál is előfordul, sőt kölcsönösség nélkül magánjogi társaság nem is létezhetik. Kizárólagos jellemvonását a szövetkezetnek e szerint csak a tagok számának határozatlansága és a társaság azon célja képezi, hogy saját tagjai hitelének, keresetének vagy gazdálkodásának előmozdítására törekszik. A tagok száma a közkereseti és betéti társaságnál is változhatik ugyan; de ez csak rendkívüli eset, melyhez külön megállapodás szükséges. Még inkább változhatik a tagok száma a részvénytársaságnál; itt azonban nem annyira a tagok személye, mint inkább a részvényekben megtestesített tagsági minőség jön tekintetbe, a részvények száma pedig az alaptőke nagyságával együtt előre meg van határozva és állandó. Ellenben a szövetkezetnél a részvétel, habár vagyoni elemmel párosul, a tagok részéről vagyoni hozzájárulást feltételez, mégis személyes s a tagok változása a társaság fennállása alatt, új tagok belépése s a tagok kiválása a szövetkezet természetében fekszik, melyhez külön megállapodás nem szükséges, s mely egyuttal vagyoni állagának változását is magában foglalja.

Ami a szövetkezet céljaira vonatkozó kérdést illeti, a K. T. a tagok hitelének, keresetének és gazdálkodásának kiemelésével nem akar szabatos jogi meghatározást adni oly értelemben, mintha valamely társaság csak akkor volna szövetkezetnek tekinthető, ha célja szigorúan az említett fogalmak egyike vagy másika alá esik. E fogalmak különben is nagyon határozatlanok s egymástól szorosan el nem választhatók. A K. T. e fogalmakat nyilván csak körülírásképpen használja annak megjelölésére, hogy a szövetkezeteknek közvetlenül anyagi gazdasági célra kell irányulniuk, megkülönböztetve ekként a szövetkezeteket az oly egyesületektől, melyek közvetlenül az alsóbb társadalmi osztályok szellem-erkölcsi javát mozdítják elő, általános társadalmi és politikai állásának emelésére töreksenek vagy merőben jótékonyt is gyakorolnak; gazdasági céllal tehát legfeljebb közvetve bírnak. E mellett azonban mindenesetre lényeges, hogy a szövetkezet saját tagjainak gazdasági céljait mozdítsa elő, hogy azoknak szolgálatában álljon, a kik épen a szövetkezetet alkotják. A törvény ez alatt nem érti azt, hogy a szövetkezet tagjai pusztán a társaság hasznában részesüljenek; hanem azt, hogy a szövetkezet egyenesen eszköze legyen saját tagjainak azon ügyletekben, melyeket meg akarnak kötni s általában azon gazdasági, életfentartási tevékenység kifejtésében, melyre e nélkül képesek nem, vagy nem kellő mérvben volnának; hogy a tagok a szövetkezet útján keresetüket szaporítsák és biztosítsák, kiadásukat apaszzák, károktól magukat megóvják stb. Ebben különböznek a szövetkezetek a többi keresk. társaságoktól, melyeknek célja tisztán abban áll, hogy a tagok a társaság hasznait élvezzék; és különböznek azon egyesületektől, melyek nem saját tagjaik, hanem általában bizonyos osztályok anyagi érdekeit támogatják.

A K. T. a felállított fogalommeghatározásban nem meríti ki azon jellemvonásokat, melyekkel a szövetkezetek a többi keresk. társaságokkal szemben bírnak. Egyik főkülönbség és sajátosság még a szövetkezeti tagok eltérő felelősségében áll. Eltekintve ugyanis attól, hogy a szövetkezeteknek szabad választására van hagyva, vajjon a tagok korlátlan vagy korlátozott és meddig korlátozott felelőssége mellett akarnak alakulni: e felelősség csak a legszélsőbb esetre van megállapítva, ha t. i. a társaság csőd alá kerül, mi tekintetben a szövetkezetek egészen kivételes állást foglalnak el.

Végül kiemelendő, hogy a K. T., mint már érintettük, a szövetkezeteknél sem követeli meg azt, mikép azoknak tárgya kereskedelmi ügyletekben álljon. A szövetkezetek általában nem a kereskedelmi fogalom szüleménye, s ha a K. T. azokat a keresk. társaságokhoz sorozza és a kereskedőkre vonatkozó határozatoknak veti alá, ebben főleg azon megfontolás vezérelte, hogy a szövetkezetek többnyire mégis kereskedelmi ügyletekkel foglalkoznak, s hogy kívánatosnak mutatkozott valamennyi szövetkezetet épügy azonos jogi szabályozás alá vonni, mint ez a részvénytársaságokra nézve lett elhatározva.